

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни

ОСНОВИ КУЛЬТУРИ ТА ТЕХНІКИ МОВЛЕННЯ
ФАХІВЦЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

підготовки бакалавра
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
за спеціалізацією 016.02 Олігофренопедагогіка
освітньо-професійної програми «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Основи культури та техніки мовлення фахівця спеціальної освіти» підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 016 «Спеціальна освіта» (016.02 Олігофренопедагогіка), за освітньою програмою «Корекційна психопедагогіка та логопедія»

Розробники: Мацюк Зоряна Сергіївна, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, кандидат філологічних наук, доцент

Силабус вибіркової навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, протокол № 1 від 30 серпня 2021р

Завідувач кафедри: Ірина КУЗАВА

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів: 5	Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка»	вибіркова
Модулів: 2	Напрямок підготовки: 016 «Спеціальна освіта»	Рік підготовки: 2
Змістових модулів: 2		Семестр: 4
ІНДЗ: немає		Змістових модулів: 2
Загальна к-ть годин: 150		Лекції: 24 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання):	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Практичні (семінари): 30 год.
		Лабораторні: -
		Самостійна робота: 86 год.
		Консультації: 10 год.
		Форма контролю: залік

ІІ. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Мацюк Зоряна Сергіївна,

Вчене звання - кандидат філологічних наук,

Науковий ступінь - доцент,

Посада: доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Контактна інформація: +380663727954, maciuk.zoriana@vnu.edu.ua

Дні занять - згідно електронного розкладу на сайті університету

ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація курсу: в т.ч. мета, цілі курсу	Дисципліна «Основи культури та техніки мовлення фахівця спеціальної освіти» передбачена для ознайомлення студентів з основами культури та техніками мовлення фахівця спеціальної освіти. Опановуючи навчальну дисципліну, студентам важливо ознайомитися із основними прийомами та засадами правильного мовлення як зразка для наслідування особами із особливими освітніми потребами. Мета дисципліни. Навчальна дисципліна передбачає дати майбутньому фахівцю спеціальної освіти глибокі теоретичні знання щодо культури та правил мовлення, сформувані міцні вміння й навички та забезпечити готовність студентів до безпосередньої професійної діяльності. Зв'язок з іншими дисциплінами: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Спеціальна методика розвитку мови та мовлення» та ін. Завдання дисципліни полягає в реалізації шляхом упровадження низки організаційно-педагогічних умов, провідними серед яких визначаємо: До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях <i>повинні вміти</i>: - зацікавити студентів нормативно спілкуватися, розвивати навички впливу за допомогою мовних засобів; - ознайомити з мовознавчою наукою: здобутками та перспективами; - ґрунтовно та системно засвоїти норми сучасної української літературної мови; - цілісно теоретично та практично вивчити рідну мову, що сприятиме виробленню орфографічних і пунктуаційних навичок; - оволодіти нормами мовленнєвого етикету;
--	---

	- підвищити рівень культури мовлення майбутніх педагогів; - виробити навички техніки мовлення. Вивчаючи курс «Основи культури та техніки мовлення фахівця спеціальної освіти», студенти повинні знати: - визначення основних понять курсу; - процес зародження та становлення сучасної української літературної мови; - значення літературної мови в житті людини; - сучасну мовну ситуацію в Україні; - особливості фонетичного, лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів мови; - норми української мови; - стильову диференціацію сучасної української літературної мови; - складові техніки мовлення та уміння їх реалізовувати на практиці; - специфіку опрацювання текстів різних стилів. Студенти повинні вміти: - характеризувати основні поняття курсу; - спілкуватись із дотриманням норм сучасної української літературної мови; - використовувати формули ввічливості; - керувати диханням і голосом під час комунікації; - вільно оперувати мовними засобами під час комунікативного акту відповідно до умов і мети спілкування.
Компетентності та результати навчання	Вивчення запропонованого курсу дасть можливість здобувачам вищої освіти оволодіти знаннями та уміннями, необхідними для забезпечення набуття таких компетентностей: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК-6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами. СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності. СК-5. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення. СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації. СК-12. Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції. СК-14. Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей. СК-18. Здатність будувати педагогічні й соціальні стосунки на основі загальнолюдських та національних цінностей; поєднувати сучасну спеціальну та інклюзивну освітню практику з глибоким осмисленням теорій і технологій видатних

	педагогів, психологів, лікарів, філософів. РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів. РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом. РН13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності. РН15. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти. РН 19. Володіти найважливішими фактами, подіями, процесами історичного минулого українського народу у контексті європейської і світової історії для світоглядного самовизначення і формування громадянської позиції. РН 21. Здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування; стійкі навички усного й писемного мовлення, зорієнтованого на професійну специфіку; навички оперування фаховою термінологією. РН 22. Володіння базовими уявленнями про основи філософії освіти, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації осіб з особливими освітніми потребами; здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору.
	Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) навчальної дисципліни (ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza).

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	відведених на:					
		Лекції	Практичн е заняття	Лабора- торне заняття	Самос- тійна робота	Консу- льтації	*Форма контр./ Бали
Змістовий модуль І. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ							
ТЕМА 1. Мовленнєва комунікація.	14	2	2		10		ДС
ТЕМА 2. Культура мови як елемент загальної культури фахівця спеціальної освіти.	14	2	2		10		ДБ
ТЕМА 3. “ Основи культури та техніки мовлення фахівця спеціальної освіти ” як навчальна дисципліна	16	2	4		10		ДС
ТЕМА 4. Сучасна українська літературна мова. Мовні норми	18	4	4		10		ДБ
ТЕМА 5. Стильова диференціація сучасної української літературної мови	14	2	2		10		През.
ТЕМА 6. Основні комунікативні ознаки культури мовлення	14	2	2		10		ДС

ТЕМА 7. Мовний етикет як необхідна одиниця культури мовлення фахівця спеціальної освіти.	15	2	2		6	5	
РАЗОМ за ЗМ I	105	16	18		66	5	МКР
Змістовий модуль II. ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ							
ТЕМА 8. Техніка мовлення фахівця спеціальної освіти.	11	2	4		5		Презентація
ТЕМА 9. Складові техніки мовлення фахівця спеціальної освіти	9	2	2		5		ІРС
ТЕМА 10. Екстралінгвістичні засоби комунікації	9	2	2		5		ІРС
ТЕМА 11. Застосування ІКТ у наукових дослідженнях фахівця спеціальної освіти.	16	2	4		5	5	ІРС
РАЗОМ за ЗМ II	45	8	12		20		МКР
УСЬОГО ГОДИН	150	24	30		86	10	

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Практичне заняття № 1

ТЕМА: Мовленнєва комунікація. Культура мови як елемент загальної культури фахівця спеціальної освіти.

1. Сучасна мовно-культурна ситуація в Україні.
2. Основні чинники сучасної мовної ситуації в Україні.
3. Правовий статус української мови. Поняття “державна” й “офіційна” мова.
4. Характеристика понять “культура мови” та “культура мовлення”.
5. Рідна мова у вихованні мовної особистості.
6. Мовне виховання та мовна освіта як необхідні складові мовленнєвої культури людини.

Рекомендована література: 2, 4, 11, 18, 27, 34.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспекуйте: Масенко Лариса Мовно-культурна ситуація в Україні // Дивослово. – 2001. – № 10. – С. 7–10;
2. Напишіть твір “Рідна мова у моєму житті”.
3. Кому належить вислів: “Ніщо не обходиться нам так дешево і не цінується так дорого, як увічливість?” Поясніть його значення.
4. Серед поданих слів відшукайте невідомі вам і, скориставшись тлумачним словником, з’ясуйте їх значення.

Абетка, акваріум, брунька, гривня, гроно, іволга, капуста, капризний, коломийка, легендарний, ласувати, маршрут, наполегливий, ретельний, сповідатися, цупкий, чепурний.

5. Підготуйте круглий стіл: “Сучасна мовна ситуація в Україні: проблеми та шляхи вирішення”.

Практичне заняття № 2–3

ТЕМА: Сучасна українська літературна мова. Мовні норми

1. Мова і мовлення в житті людини.
2. Природа та функції мови.
3. Походження української мови.
4. Мова. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
5. Усна і писемна форми літературної мови.
6. Усне мовлення, його доміанти.
7. Основні форми комунікативної поведінки (монолог, діалог, полілог).
8. Норми сучасної української літературної мови:
 - орфоепічні мовні норми;
 - акцентуаційні мовні норми;
 - граматичні мовні норми;
 - лексичні мовні норми;
 - стилістичні мовні норми;
 - графічні й орфографічні мовні норми;
 - пунктуаційні мовні норми.
9. Причини відхилень від мовних норм.

Рекомендована література: 2, 4, 11, 12, 15, 18, 20, 22, 24, 25, 27, 31, 32, 34, 36, 37, 38.

ЗАВДАННЯ:

1. Скласти таблицю норм сучасної української мови.
2. Виконати письмово наступні вправи:
 - **У котрих словах на місці крапок треба вимовляти звук [r]? Чому?**
1. А...рус. 2. ...азета. 3. На ...рунті. 4. ...валт. 5. А...ресія.

- У котрих із поданих слів правильно підкреслено наголошені склади? Чому?

1. Алфавіт. 2. Бідненький. 3. Чотирнадцять. 4. Борошно. 5. Нести.

- У котрих словах наголос падає на другий склад?

1. Новий. 2. Гарбуз. 3. Динаміка. 4. Подолати. 5. Донька. 6. Читання. 7. Циган. 8. Приказка. 9. Чотирнадцять. 10. Занепад.

- Котрі іменники мають закінчення -а в родовому відмінку:

1. Листопад (місяць), Рим (місто), образ (ікона).
2. Листопад (явище в природі), Рим (держжава), образ (літературний герой).

- У котрому рядку всі наведені іменники середнього роду?

1. Естафета, пюре, рантьє, водоймище, зародок.
2. Журі, лоша, Батумі, еволюція, конференсьє.
3. Кофе, Сочі, море, оповідання, дівчатко.
4. Ківерці, Львів, озеро, пюре, зелень.
5. Таксі, кашне, дитя, Умань, Ірпінь.

3. Прочитайте слова за правилами літературної вимови. Затранскрибуйте. Підкресліть слова, у яких наявні звуки [дж], [дз], [дз'].

Ходжу, раджу, воджу, бджола, підживлення, нагородження, приїжджати, кукурудза, кукурудзяний, дзвінок, надзвичайний.

- 4. Виправте допущені помилки:

• *Й* Галя, *і* Володимир відчули, як *в* них щось прорвалося; шалений потік, що довго стримувався, раптом звалив греблю, яку мостили мимовільно, *й* вони забули про усі ваги *і* противаги... (В. Шевчук).

• Певно, навіть *й* Кнезь не знає, скільки часу Град наш стоїть. Хоча, ні. Кнезь знає усе. Він майже усіх знає, хто як зветься *із* вільних, що *в* Граді живуть. А смердів *всяких* – їх чого ж на ім'я кликати, вони *і* самі себе на ім'я не завжди знають, до них тільки “ей ти” *і* говориться. (О. Іванець).

Практичне заняття № 4–5

ТЕМА: Основні комунікативні ознаки культури мовлення фахівця спеціальної освіти.

1. Комунікативних ознаки культури мовлення. Їх класифікація.
2. Теоретичні аспекти формування правильності мовлення.
3. Правильність мовлення.
4. Взаємозв'язок категорій “правило” і “норма”.
5. Змістовність мовлення.
6. Чистота мовлення.
7. Логічність і послідовність мовлення. Предметна та понятійна логічність. Причини помилок у логічності викладу.
8. Виразність і образність як ознака культури мовлення.
9. Точність мовлення як комунікативна ознака культури мовлення.
10. Багатство та різноманітність мовлення. Зв'язок між поняттями.
11. Джерела багатства мовлення: лексичне та фразеологічне; семантичне; стилістичне багатство мовлення.
12. Доречність мовлення.

Рекомендована література: 2, 4, 9, 11, 12, 15, 18, 20, 22, 24, 26, 29, 30, 34.

ЗАВДАННЯ:

1. Використовуючи подані початки абзаців, напишіть текст промови. Який спосіб інтеграції промови забезпечує тут зв'язок окремих частин тексту?

а) вивчення теми починається з ...; б) насамперед...; в) потім...; г) після цього...; д) наприкінці роботи...

2. Прочитайте текст. Знайдіть його основну частину. Чи є тут вступ? Кульмінація? Закінчення? Якщо є, то вкажіть, де?

Один чоловік мав двох синів. Прийшовши до першого, він сказав: “Піди-но, дитино, сьогодні, попрацюй у винограднику!” А той відповів: “Готовий, панотче”, – і не пішов.

І батько, прийшовши до другого, так само сказав. А той відповів і сказав: “Я не хочу”. А потім покався і пішов. Котрий же з двох учинив волю батькову? (Біблія).

3. Зробіть текст яскравим, емоційним, художнім, уживши порівняння, епітети, метафори.

І знову літо. Спека. Полудень. Поблизу море. Воно знаходиться за сто кроків. Хочеться викупатися в воді.

4. Вправи на розвиток усного мовлення. Прочитайте скороговки, вправляючись у швидкості промовляння, з’ясуйте, як ви зрозуміли суть скороговки.

Згори гарно та тихо, а всередині ворухиться лихо.

Словом як шовком вишиває, а ділом як шилом шпигає.

Ти йому про діло, а він тобі про козу білу.

Млин меле – мука буде, язик меле – біда буде.

Тишком, нишком вийшла мишка із нори, в шкряботушки ніс і вушка догори.

10. Підготуйте діалоги чи полілоги, орієнтовані на різні життєві ситуації.

Студенти діляться на пари (2-4 особи), обирають тему діалогу, обмірковують місце, час та умови спілкування (наприклад: розмова у громадському транспорті з невідомою особою; дискусія з колегою на політичну тему та под.).

Практичне заняття № 6–7

ТЕМА: Мовний етикет як необхідна одиниця культури мовлення фахівця спеціальної освіти

1. Етикет. Поняття мовного та мовленнєвого етикету.
2. Національна система мовленнєвого етикету. Етикет і ментальність.
3. Парадигма етикетних ситуацій.
4. Специфіка добору мовних одиниць у етикетному мовленні.
5. Культура наукової та професійної української мови.
6. Культура ділової української мови.
7. Культура монологічного мовлення.
8. Культура діалогічного мовлення.
9. Мовленнєвий етикет педагога.

Рекомендована література: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 16, 27, 22, 24, 26, 29, 30, 33, 39, 40.

ЗАВДАННЯ:

1. Законспекуйте:

• Татаревич Г. Етикет і ментальність / Г. Татаревич // Дивослово. – 1998. – № 3. – С. 18-19;

• Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет / М. Стельмахович // Дивослово. – 1998. – № 3. – С. 20-21;

2. Правила мовного етикету в прислів'ях (змагання 2-х команд: хто швидше із розсипаних на столі прислів'їв складе правила мовного етикету й підготує коментар до них, той переможе).

- *Усякому слову свій час.*
- *Краще мовчати, аніж брехати.*
- *Бережи хліб на обід, а слово на відповідь.*
- *Не хочеш почути дурних слів, не кажи їх сам.*
- *Треба знати, де що сказати.*
- *Що маєш казати, те наперед обміркуй.*
- *Базіка – мовний каліка.*
- *Говорить, наче три дні не їв.*
- *Заторохкотіла сорока, як діжка з горохом.*
- *Бесіди багато, а розуму мало.*
- *Меле, як порожній млин.*
- *Слово до слова – зложиться мова.*

3. Мовно-етикетна гра “Хто перший закінчить фразу”:

• *Ну щоб, здавалося, слова ... (Слова та голос – більш нічого. А серце б'ється, ожива, як їх почує!..).*

- Слово до слова ... (зложиться мова).
- Шабля ранить тіло, а ... (слово – душу).
- Треба знати, що ... (кому й де казати).
- Холодним словом ... (душу обпечеш).
- Держи хліб на обід, а ... (слово на відповідь).
- Мова моя материнська ... (мова моя українська).
- Слово – зброя. Як усяку зброю... (треба чистити й доглядати).

4. Поясніть вислів грецького філософа Сократа: “Скажи що-небудь, щоб я тебе побачив”.

5. Підготуйте промову: “Уміння слухати та переконувати – основа толерантного спілкування”.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ

Практичне заняття № 8

ТЕМА: Техніка мовлення. Складові техніки мовлення фахівця спеціальної освіти

1. Техніка мовлення, її чинники.
2. Мовний апарат. Професійно-гігієнічні вимоги до нього.
3. Фізіологічна основа мовлення – дихання.
4. Дихання як один із технічних показників виразного мовлення. Типи дихання. Гігієнічні правила дихання.
5. Голос – дієвий компонент звукового мовлення.
6. Основні властивості та якості голосу. Гігієна голосу.
7. Голос – основний інструмент учителя.
8. Дикція й орфоепія – визначальні якісні ознаки мовлення.
9. Роль дикції та правильної вимови в роботі вчителя.

Рекомендована література: 2, 4, 9, 11, 12, 15, 18, 20, 22, 24, 26, 29, 30, 34.

ЗАВДАННЯ:

1. Підготувати переказ тексту (за вибором студента) із дотриманням вимог техніки мовлення.
2. Вправи на розвиток усного мовлення, зокрема володіння голосом, розвиток почуття ритму.

Прочитайте вірш (за власним вибором), голосом підкреслюючи ритміку, інтонаційну наповненість та емоційно-експресивну забарвленість вірша.

3. Прочитайте виразно вірш. Дайте йому заголовок.

В саду, в ожинових куцах,

Сміливе кошенятко зустріло

Чемного хруща на волохатих лапках.

І чемний хрущ йому сказав:

– Я радий вас вітати,

Бо я давно на друга ждав.

Я – хрущ. А вас як звати?

Але сміливе кошеня

Було не чемне, мабуть,

Бо, не сказавши навіть “няв”,

Втекло чимдуж до мами... (Анатолій Костецький)

Практичне заняття № 9

ТЕМА: Екстралінгвістичні засоби комунікації фахівця спеціальної освіти

1. Невербальні засоби спілкування, їх різновиди.
2. Відстань між комунікантами.
3. Поза та погляд мовця.
4. Міміка. Уміння керувати мімікою.
5. Симптоми.
6. Пантоміміка (жести, їх різновиди та характеристика).

7. Предметні знаки етикетного спілкування.

Рекомендована література: 2, 3, 4, 9, 11, 12, 15, 18, 20, 22, 24, 26, 29.

ЗАВДАННЯ:

1. Напишіть агітаційний виступ “Суржик чи літературне мовлення?”.

Студенти утворюють дві протилежні за уподобаннями групи. Одні – відстоюють перевагу літературного мовлення молоді; інші – виборюють право розмовляти так, як їм подобається і не вирізнятися з натовпу.

2. Вправи на розвиток усного мовлення. Складіть невеликі тексти (монолог, діалог) для представлення протилежних інтонацій (інтонаційні антоніми): радісна – сумна; прочитати текст патетично – іронічно; серйозно – з гумором і под.

3. Підготувати суд-імпровізацію (щонайменше п'ять учасників: позивач – російська мова, підсудний – українська мова, прокурор – сучасна політика можновладців, адвокат – Україна, свідки – пересічні українці тощо). Спробуйте інсценувати розгляд справи в суді з відповідними виступами.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антисуржик : Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. Л., 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К : Укр. книгарня, 1997.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів, 1990.
4. Багмут А. Й. Інтонація як засіб мовної комунікації / Багмут А. Й., Борисик І. В., Олійник Г. П. К., 1980.
5. Багмут А. Й. Інтонація спонтанного мовлення / Багмут А. Й., Борисюк І. В., Олійник Г. П. К., 1985.
6. Багмут А. Й. Семантика і інтонація в українській мові. К., 1991.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. К. : Вид. центр “Академія”, 2004.
8. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підруч.] / Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. К. : Либідь, 1993.
9. Бобир О. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. К. : Ленвіт, 2004.
10. Бобир О. В. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. К. : Слово, 2009.
11. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998.
12. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. Л. : Норма, 2005.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005.
14. Винницький В. Українська акцентна система : становлення, розвиток. Л., 2002.
15. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови. К. : МАУП, 2002.
16. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Словотвір. К. : Вища шк., 1986.
17. Гриб В. П. Постановка мовного голосу. Луцьк, 2001.
18. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. пос. для студ. аграрних вищих навч. закладів та коледжів. К. : Центр навчальної літератури, 2005.
19. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилїстика та культура мови. К. : Довіра, 1999.
20. Іванишин В. Мова і нація / Іванишин В., Радевич-Винницький Я. – [Вид. 4-е, доп.]. Дрогобич, 1994.
21. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. К. : Видавництво “Українська книга”, 2004.
22. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Л. : БаК, 2006.
23. Караванський С. Секрети української мови. Л. : БаК, 2009.
24. Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя. Шлях освіти. 2001. №1.
25. Корніяка О. Мистецтво гречності / Корніяка О. – К., 1995.
26. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / [За ред. Н. Д. Бабич]. Чернівці : Книги-XXI, 2005.
27. Мацюк З. Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. К. : Каравела, 2008.
28. Мацько Л. І. та ін. Українська мова : посібник / Л. І. Мацько, О.М. Сидоренко. – [2-е вид.]. К. : Либідь, 1996.

29. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови : підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М.Мацько. К. : Вища шк., 2003.
30. Мацько Л. І. Культура фахової мови : навч. посібн. / Мацько Л. І., Кравець Л. В. К. : ВЦ "Академія", 2007.
31. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно. К., 1993.
32. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. К. : ВД "Професіонал", 2005.
33. Непийвода Н. Практичний російсько-український словник. Найуживаніші слова і вислови. К. : Основа, 2000.
34. Огієнко І. Історія української літературної мови. К. : Либідь, 1995.
35. Орфографічний словник української мови / [уклад. Головащук І. С.]. К., 1994.
36. Орфоепічний словник української мови. К., 1995.
37. Полюга М. П. Словник антонімів української мови / [за ред. Л. С. Паламарчука]. К. : Довіра, 1999.
38. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. К. : Либідь, 1993.
39. Пономарів О. Культура слова : мовностилїстичні поради : навч. посіб. К. : Либідь, 1999.
40. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. К. : Знання, 2006.
41. Ревуцький Д. Живе слово. Львів, 2001.
42. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. К., 2001.
43. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посібн. К., 1993.
44. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. К. : "Академвидав", 2010.
45. Сербенська О. Культура усного мовлення : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2004.
46. Скіпачевич О. В. Вчимо емоційно правильно сприймати художній текст. *Почат. шк.* 1996. № 12.
47. Словник труднощів української мови / [за ред. Єрмоленко С. Я.]. К., 1989.
48. Словник-довідник з культури української мови / [Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак]. К. : Знання, 2006.
49. Стахів М. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. К. : Знання, 2008.
50. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. Тернопіль, 1997.
51. Українська мова : енциклопедія. К., 2000.
52. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів. К. : Довіра, 2008.
53. Сучасна українська літературна мова : морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. К. : Наук. думка, 1969.
54. Сучасна українська літературна мова : синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. К. : Наук. думка, 1972.
55. Сучасна українська мова / [за ред. М. Я. Плющ]. К. : Рад. шк., 1994.
56. Сучасна українська літературна мова / [за ред. О. Д. Пономарева]. К. : Либідь, 1997.
57. Український орфографічний словник : Близько 174 тис. слів / [за ред. В. Г. Скляренка]. К. : Довіра, 2009.
58. Український правопис : [4-те вид.]. К. : Наук. думка, 1993. 236 с.
59. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. К. : Наук. думка, 2002.
60. Чак Є. Мовний етикет : «Дорогий друже!», «Бажаю щастя!». *Дивослово.* 1998. № 1.
61. Чак Є. Мовний етикет : «Щасливенько!». *Дивослово.* 1998. № 10.
62. Чмут Г. К. Культура спілкування. Хмельницький, 1996.
63. Юшук І. П. Українська мова. К. : Либідь, 2003.